

264

12/1980

טבת התשמ"א

בולי עתודה
שקל
Stand-by
"Sheqel" Stamps

משרד התקשורת
השירות הבולאי

MINISTRY OF COMMUNICATIONS
PHILATELIC SERVICES

המונח "שקל" נזכר, מוקדם מאד, בכתבי הקודש. פירושו של המונח הוא, פשוטו כמשמעו: הוא נזר מן השורש "שקל" ובמשמעות זו הוא מקובל לא רק בארץ-ישראל אלא במזרח התיכון כולו.

אפשר לצטט פסוקים רבים מכתבי הקודש המדגימים את השימוש במשמעות זו. למשל, בספר בראשית (פרק כג' פסוק א') מסופר, שעפרון החתי, מבשר לאברהם אבינו השרוי באבל על שרה אשתו, כי מחירה של חלקת הקבר "ארבע מאות שקל-כסף", והכתוב ממשיך: "וישקל אברהם לעפרן את הכסף... ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר". במקום אחר בספר בראשית (פרק כד' פסוק כב'), ניתן ללמוד, שבימים ההם, לפני כ-4000 שנה אכן, היה השקל יחידת משקל. כאן נאמר, כי שליחו של אברהם אבינו הגיש לשרה "נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים... עשרה זהב משקלם".

מאות שנים חלפו עד שהמונח "שקל" קיבל את מובנו כ"מטבע", במיוחד, ככל שהמונח מתייחס למטבעות היהודיים בארץ-ישראל.

מטבע השקל הראשון היה "שקל הכסף הכפול" הצידוני-פיניקי, שהיה נפוץ בעיקר, בארץ-ישראל, במאה הרביעית לפנה"ס. זה היה מטבע גדול ונאה, שעליו חרוטה כרכרת סוסים נושאת שלושה נוסעים; משקלו היה 26.5 גרם – אונקיה בקירוב. מטבע זה היה האב-טיפוס של השקל הצורי הפופולארי, שהוטבע בין השנים 126 – 56 לפנה"ס בעיר צור. בספר חשמונאים א' (פרק טו' פסוק ו') מסופר, שהמלך אנטיוכוס שיגר איגרת לשמעון החשמונאי, אחיו של יהודה המכבי, שבה הורה לו, כי מעתה "הכוח בידך לעשות מטבעות זהב וכסף בארצך כנפשך".

בעבר הניחו, שהמטבעות הללו, שאפילו אחד מהם, מעולם לא נתגלה, היו השקלים היהודיים הטהורים הראשונים, שהוטבעו אי-פעם. אולם מחקרים חדשים הוכיחו, שמטבעות כאלה מעולם לא היו בנמצא.

שקל הכסף הצורי, שהיה אמצעי תשלום נפוץ ומקובל מאד בארץ-ישראל, בתקופת בית שני, משקלו היה כ-15 גרם. איכותו היתה משובחת עד שאפילו המשנה, במסכת בכורות (ח' ז') הורתה, שיש לפרוע תשלומים "בשקל הקדש במנה צורי".

בפרשת "כי תשא" (שמות פרק ל' פסוק יד'), מדובר על מחצית השקל בשקל הקדש, שירים "כל העבר על — הפקדים מִבֵּן עֶשְׂרִים וּמַעֲלָה". מכאן אפשר להסיק, כי השקל היה אמנם, המטבע המקובל.

רק בימי המרד נגד הרומאים, בין השנים 66 — 70 לספירה, הוטבעו המטבעות היהודיים המקוריים הראשונים בערכים של שקל כסף, של מחצית השקל ושל רבע השקל, שנשאו, מאחור, את הכתובת "שקל ישראל" וערכם הנקוב היה כתוב בעברית ארכאית.

ההחלטה להטביע מטבעות באופן עצמאי נבעה, מן הרצון להבליט ולהדגיש את העצמאות הלאומית, ובחלקה מהפסקת הטבעתו של השקל הצורי בשנה 56 לספירה. שקלי הכסף היו מטבעות טובים ויקרים. קוטרם היה 22 מ"מ, משקלם כ — 14 גרם והם היו מעוטרים בסמלים יהודיים.

לקראת סופו של המרד, בשנת 70 לספירה, היו המתכות יקרות המציאות ולכן, הטביעו מטבעות מארד. עותק אחד מן הסוג

הנדיר הזה מצוי באוסף של בנק ישראל. תופעת לוואי מעניינת ממרד בר-כוכבא (בין השנים 132-135 לספירה) היא, שהמטבעות אשר שימשו אז, כאמצעי תשלום לא היו מקוריים, אלא היו מטביעים חותמת על המטבעות שהיו כבר במחזור.

כדאי לציין, שבדיוק 1900 שנה אחרי הטבעתו של השקל האחרון של עצמאות יהודית, נתקבלה בכנסת ההחלטה הרשמית להחליף את יחידת המטבע הישראלית ל"שקל" – החלטה זו מתבצעת, בימים אלה, למעשה.

הבולים צוירו ע"י ג. שגיא, תל אביב
THE STAMPS WERE DESIGNED BY G. SAGI, TEL AVIV

of these rarities being in the collection of the Bank of Israel. Incidentally, it was exactly 1900 years from the minting of the last Jewish State sheqel in 70 CE that the Israel Knesset officially decided to name Israel's monetary unit the "Sheqel".

An interesting sidelight on the Bar Kochba revolt during the years 132 — 135 CE is the fact that the Jewish coinage then issued was not original, but over stamped on coins already in circulation.

Book I of the Maccabees, 15:6, tells how around 140 BCE Antiochus sent a document to Simon the Maccabee with the words: "I give thee leave to coin money for the country with thine own stamp". Formerly it was believed that these unsubstantiated coins were the first purely Jewish sheqels to be struck, but recent research asserts that no such coin ever existed.

Widely circulated in Eretz Israel during the Second Temple period, the silver Tyrian sheqel weighed about 15 grams, was of a high standard, and so well thought of that the Mishna, in Bekhorot 8:7, remarks: "(Temple dues) should be paid in Tyrian coinage". The regular half-sheqel Temple tax, payable by every Israelite "from twenty years old and above", (Exodus 30:14) seems to have been acceptable in the same currency.

Only during the 66 — 70 CE revolt against the Romans were the characteristic Jewish silver sheqels, half-sheqels and quarter-sheqels minted, bearing in archaic Hebrew the words Sheqel Israel, Hatzí ha-sheqel (half-sheqel) and Reva ha-sheqel (quarter-sheqel). The timing of the order to mint independently came partly as a mark of nationhood and partly because the production of the Tyrian sheqel stopped around 56 CE. Good, solid coins, the silver sheqels measure about 22 mm across, weighed some 14 grams, and were decorated with Jewish symbols.

Towards the end of the revolt in 70 CE, when precious metals were scarce, sheqels were struck in bronze, one

The word "Sheqel" appears very early in the Bible. Based on the Hebrew "lishqol" — to weigh — its connotation was generally accepted both in ancient Palestine and in the whole of the Middle East. Many biblical examples can be cited, including that in Genesis 23:15, when Ephron the Hittite of Hebron shrewdly conveys to the bereaved Abraham the value of the plot he wanted for Sarah's burial — "four hundred sheqels of silver" — while a continuation of the story in verse 16 describes the payment of "four hundred sheqels of silver, current money with the merchants".

Another reference in Genesis 24:22 indicates that the sheqel of those days, nearly 4000 years ago, was truly a weight. Here Abraham's servant brings to Rebecca "a golden earring of half a sheqel weight, and two bracelets... of ten sheqels weight of gold".

Centuries passed before the meaning of "sheqel" became synonymous with "coinage", particularly in regard to Jewish coins minted in Eretz Israel. First known was the Phoenician Sidonian double silver sheqel, common currency in the fourth century BCE and used extensively in Eretz Israel. A large, handsome coin imprinted with a horse-drawn carriage carrying three passengers, it weighed 26.5 grams — nearly an ounce — and was the prototype of the popular Tyrian sheqel minted in the city of Tyre between the years 126 BCE and 56 CE.

לתשומת לב מנויי השירות הבולאי

מנוי/ה נכבד/ה,

לרגל ההעלאות בתעריפי הדואר שחלו באוקטובר 1980, יועלו דמי הטיפול לכל משלוח בולים ל-2.20 שקל, החל מהופעת בולים זו (בולי „עתודה-שקל"). דמי הטיפול, המכסים רק חלק מההוצאות הקשורות למשלוחים, כוללים גם שיגור החומר הבולאי בדואר רשום לתעודתו.

השירות הבולאי

דצמבר 1980